riigi vaenlikkuses ja eesti rahvuslikus šovinismis süüdistamise vastu kohalikkude ja pealinna vene lehtede poolt. T. rõhutab, et väikerahvaste kokkusulatamine suurtega oleks kuulmatu vägivald, sest eesti rahva valvel olek oma rahvusliku iseolemise eest ei tähenda mingit hädaohtu Vene riigile; eesti rahvuslik liikumine asub täiesti riigitruuduse ja seaduslikkuse alusel, olles teadlik, et Eesti maa ja rahvas on Vene riigi lahutamata osa, kus kasutatakse seaduse ja korra piirides küllaldaselt leiduvaid võimalusi enese seisukorra igakülgseks tõstmiseks. Riigi kõrgema politika küsimuste lahendamisest tuleb eesti rahval eemale jääda: siin on teotsemas teised suuremad tegurid ning väike eesti rahvas ei saa midagi ära teha pikema aja kestel kujunenud olukordade muutmiseks, kuna eesti rahva aktiivsus Vene riigikorra muutmist taotlevais võitlusis võib tema enese tulevikule saada saatuslikuks. Seda rõhutab T. eriti 1905. a. ärevuse puhul nende vastu, kes üles kutsuvad võitlusele Vene riigikorra uuendamiseks. T. on kindel, et Vene riigi politilised juhid ise jõuavad arusaamisele piirimaade kultuurilise edenemise tähtsusest Vene riikluse kohta. Teiselt poolt peab ka eesti rahvas teadma, et tema hääle kaal riigi kõrgemas politikas oleneb tema kultuurilisest seisundist ja jõust, mitte diplomaatilisest osavusest või välisest politilisest võitlusest. 1905. a. võitleb T. mitmel rindel: ta nõuab »Postimehes« ja märgukirjades politiliste, sotsiaalsete ja haridusolude parandamist, kaitseb eesti rahvast ja ajakirjandust saksa ajakirjanduse sihilikkude süüdistuste vastu riigivaenlikkuses, juhib tähelepanu saksa ringkondade ärevust kasvatavale tegevusele sõjariistus omaabi korraldamise kaudu, hoiatab rahvast tungivalt vägivalla ja vastastikkuse hävitamise teele astumast, nõuab eesti rahvale samu soodustusi, mis antud poola ja leedu rahvale emakeele õpetamises keskkoolides ning Balti sakslastele saksa keele tarvitamiseks õppekeelena erakoolides jne.

Vastolu käremeelsemate vooludega, kes koondusid »Teataja« ja »Uudiste« ümber, läks ikka teravamaks, tulles eriti esile 1905. a. kevadel Tartu Eesti Põllum. Seltsi poolt T.-i juhatusel peetud põllutöö kongressil ja puhkes suure jõuga 27. XI Tartu »Bürgermusses« kokkuastunud ülemaalisel rahvaasemikkude koosolekul, mis T.-i algatusel Tartu Eesti seltside — »Vanemuise«, Eesti Põllumeeste Seltsi, Eesti Käsitööliste Seltsi ja »Taara« – poolt kokku kutsuti »soovide ja voolude« selgitamiseks ning ühiste rahvuspolitiliste sihtide määramiseks. Koosoleku juhatajaks valiti suure enamusega radikaalsema tiiva esindaja J. Teemant (vt.) ja T. lahkus oma poolehoidjatega koosolekult, jätkates seda »Bürgermusses«, kuna käremeelsem osa J. Teemandiga eesotsas siirdus ülikooli aulasse. T.-i juhatusel nõuti »Bürgermusse« koosolekul 17. X manifesti viibimata teostamist, sõjaseaduse kaotamist, rahvaasemikkude kogu kokkukutsumist riigi põhikorra kindlaks määramiseks, kohaliku omavalitsuse maksmapanekut Läänemeremail, eesti keele õppekeeleks võtmist eesti rahvakoolis, alkoholi kohaliku keeluseaduse õiguse maksmapanekut, teetegemise ja teiste avalikkude koormuste ühtlast jaotamist maade peale, kõrge maarendi alandamist jne. Juhul, kui riigivõim neid nõudmisi teatava tähtajani ei täida, otsustatakse jätkata võitlust konstitutsiooni vaimus: vallavalitsused ignoreerivad riigi ametiasutisi, avalikud kohustused jäetakse täitmata, võetakse riiklikkudest hoiukassadest raha välja jne. Tarvilikkude sammude astumise aja ning viisi kohta teeb otsuse 50-liikmeline komisjon, kuhu valitakse esindajad tervelt kodumaalt. Rahvaasemikkude koosoleku otsused andis saatkond T.-iga eesotsas s. a. dets. edasi Vene siseministrile, kuid neil ei olnud asjade kujunemisse mõju, samuti ei saanud sõjaseaduse maksmapanemise tõttu enam kõnet olla ettenähtud sunniabinõudest. T. protesteeris »Postimehes« sõjaväljakohtute hoolimatu tegevuse ja kindralkuberneri »hirmuvalitsuse« vastu, nõudes sõjaseaduse päevilgi lugupidamist seadusest ja õigusest. 1906. a. jaan. saadeti Tartust T.-i algatusel pikem protestitelegramm 24 allkirjaga suurematele vene lehtedele, mis avaldas mõju sõjaväljakohtute likvideerimiseks.

26. XI 1905 astus avalikult tegevusse Eesti Rahvameelne Eduerakond T.-i juhatusel, ühinedes üldpolitilistes küsimustes üldiselt Vene konstitutsioonilis-demokraatliku (kadettide) erakonna programmiga ja lisades sellele juurde rea nõudmisi kodumaa valitsusekorra ja rahvuslikkude tarvete rahuldamise kohta: erakond taotleb Eesti-, Põhja-Liivi-, Saare- ja Setumaa administratiivset ühendamist, rahvakeelset asjaajamist kohalikus maaomavalitsuses, kohalikkude keelte oskamist omavalitsuse- ja kohtuametnikkude poolt, venestamispüüete eemaldamist rahvakoolist, emakeelset õpetust rahvakoolis, eesti õppekeelega keskkoolide ellu kutsumist riigi kulul Tartus ja Tallinnas, emakeele õpetamist maksuta sundusliku õppeainena vene õppekeelega keskkoolides eesti lastele, Tartu ülikoolis eesti keele ja kirjanduse, soome-ugri keelte ja tegeliku usuteaduse professuuride, eesti keele lektoraatide asutamist üksikuis teaduskonnis, samuti loomaarsti-instituudis, Riia polütehnikumis ja Peterburi ülikoolis. Edasi seisab eeskavas erakoolide asutamise